

интеллектуально здорового ребенка. Очерчены пути дальнейших научных исканий в заданном направлении.

Ключевые слова: *защита детей, школьная среда, гендерный аспект, предупреждение насилия.*

SUMMARY

Basuyk L. Social protection of children in school environment (gender aspect).

Nowadays, in the circumstances of driving changes in our state, conceptual transformations are required in all spheres of social life, including education. Modern psychological and educational researches are focused on such topical issues as the search for a harmonious combination of traditional and innovative approaches in learning, introduction of the IT technologies into the educational process, humanization of education, ensuring its high quality, diversification of the forms of training, focus on the individual, differentiated approach, creation of the optimal conditions for child development, etc.

School is one of the most important stages in the educational process, and besides the educational functions, it acts as an agent of human socialization, directing them in performing of certain social roles, norms and behavioral rules, etc. In order to form the physical, spiritual and intellectual development of the individual, school has to provide a feeling of psychological and social protection to every child.

The gender issue takes one of the most important places in the creation of the new educational paradigm. The article actualizes the problem of the social protection of children in the school environment, focuses attention on the importance of the gender component as one of the conditions for the violence prevention against a child. By using such techniques as structural analysis, synthesis, systematization of data, the attention was drawn to the fact that our country is in need of civilized reforms in order to prevent violence in the society, in particular in the educational environment, the importance of the gender aspects in the educational space as one of the means of preventing violence in the community was emphasized, the example of school textbook of Ukrainian literature was used to illustrate the existing gender asymmetry and stressed the importance of gender sensitivity for upbringing physically, morally and intellectually healthy child. There was accentuated the idea, that the incorporation of gender component in the educational content will help educate gender-aware person, whose horizons of thinking are not limited by stereotypical conceptions of dividing the social roles according to sex. The ways of further scientific pursuit in a given direction were outlined.

Key words: *social protection, school environment, gender aspect, violence prevention.*

УДК 378.22.091.12:36–051:[316.259]

В. І. Березан

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ВИКОРИСТАННЯ ФЕНОМЕНУ КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Мета й завдання статті – проаналізувати поняття «кіберсоціалізація» та запропонувати варіант використання цього феномену в підготовці майбутнього соціального педагога на основі аналізу освітньо-професійної програми підготовки даного фахівця. Методи дослідження: аналіз, узагальнення, спостереження, інтерв'ю, вивчення нормативної та навчальної документації. Стаття розкриває зміст поняття «кіберсоціалізація людини», одну з особливостей кіберсоціалізації студента. Вона містить дослідження теоретичних і методичних аспектів підготовки соціального педагога, використовуючи феномен кіберсоціалізації.

Обґрунтовується необхідність аналізу змістового й методичного компоненту в циклі дисциплін професійної та практичної підготовки майбутнього соціального педагога. Пропонуються доповнення змісту, форм і методів підготовки майбутнього фахівця у вигляді спеціальних тем, питань і завдань у навчальних дисциплінах «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Соціалізація особистості».

Ключові слова: соціалізація особистості, кіберсоціалізація, студентська молодь, майбутній соціальний педагог,

Постановка проблеми. XXI століття по праву називають століттям інформації, інформаційної революції, основу якої становить безпрецедентне за швидкістю й обсягом передачі інформації розвиток нових технологій. Разом з тим не слід забувати, що спостережуваний інформаційно-технологічний прорив має об'єктивні передумови. Багатовікова еволюція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) містить чимало воістину епохальних подій, серед яких: винахід телеграфу і ротативної типографічної машини (1847 р.), телефону (1870 р.), радіо (1895 р.), бездротового телеграфу (1922 р.), телебачення (1930 р.). У 1946 році в Сент-Луїсі (США) створена радіотелефонна система, яку прийнято вважати родоначальницею мобільного зв'язку. Саме вони підготували ґрунт для такої сенсаційної події як поява в 1986 році Інтернету.

Російський науковець В. Плешаков останню третину ХХ століття називає періодом, у якому відбулася четверта інформаційна (інформаційно-технологічна) революція, що полягала в «появі мікропроцесорної техніки, створенні персональних комп'ютерів, появі комп'ютерних мереж, виникненні комп'ютерних баз даних, розвитку інформаційних, комунікаційних та Інтернет-технологій, завдяки яким оперативно передавалася й накопичувалася інформація практично в будь-якому обсязі, дозволила перейти людству на якісно новий етап еволюції – кіберреволюції – і стала каталізатором нових кардинальних змін соціальних структур у всьому світі» [11, 32].

В умовах глобалізації та становлення нового міжнародного інформаційного порядку слова «хто володіє інформацією, той володіє світом», вимовлені майже чотири століття тому відомим англійським філософом Френсісом Беконем, набувають якісно нового змісту.

В. Плешаков у своїх дослідженнях підкреслює, що з появою всесвітньої мережі Інтернет сучасна людина, як представник виду *Homo Sapiens*, на рубежі ХХ–ХХІ століть перетворюється на новий унікальний вид *Homo Cyberus*. У 2005 році саме В. Плешаков, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і психології Московського педагогічного державного університету, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти, вводить до наукового обігу поняття «кіберсоціалізація» і називає його інноваційним соціально-педагогічним феноменом [10, 48–49].

Аналіз актуальних досліджень. Проблемою кіберсоціалізації людини різного віку займаються сьогодні як зарубіжні вчені (М. С. Бізюкова,

О. І. Воїнова, М. В. Марокова, О. Ю. Маслов, В. А. Плешаков, А. В. Прудкін, Н. В. Угольков, І. А. Щеглов та ін.), так і українські науковці (Л. Й. Гуменюк, І. В. Девтеров, Ю. Ц. Жидецький, О. З. Кудашкіна, Л. І. Морська, Н. Е. Сергієнко та ін.). Розкриті особливості кіберсоціалізації людини взагалі [1; 3; 10; 11; 12], молоді [7], старших школярів [14] і підлітків [8] зокрема, соціально-освітня роль кіберпростору [4], зроблений аналіз основних складових процесу кіберсоціалізації [6], позитивного й негативного впливу кіберпростору на особистість студентської молоді [5]. Ученими вводяться нові поняття, на основі взаємодії людини з електронною, комп'ютерною, цифровою та іншою технікою, розробляються кіберонтологічні концепції освіти, нова галузь науки – кіберпедагогіка, її моделі технологій [2]. Але проблема використання феномену кіберсоціалізації студентської молоді у професійній підготовці майбутнього соціального педагога ще не стала предметом спеціального педагогічного дослідження. Саме цей факт вплинув на вибір теми статті.

Мета статті – проаналізувати поняття «кіберсоціалізація» та запропонувати варіант використання цього феномену в підготовці майбутнього соціального педагога на основі аналізу освітньо-професійної програми підготовки даного фахівця.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення, спостереження, інтерв'ю, вивчення нормативної та навчальної документації.

Виклад основного матеріалу. Для більшості студентів нашої країни комп'ютерна, електронна, мобільна та інша інформаційно-комунікаційна техніка сьогодні стала необхідним робочим інструментом, посередником у процесі комунікації, провідником у віртуальну реальність. Більшість із них, навіть не усвідомлюючи залежності від цієї техніки, без сумніву, переживають суттєве роздратування у випадку виходу її з ладу, що зумовлює неможливість негайного пошуку бажаної інформації, написання листа, спілкування з необхідною чи бажаною людиною, отримання електронної пошти та ін. Таким чином, віртуальна реальність (кіберреальність [11]) стає для них новим своєрідним життєвим простором зі специфічними особливостями комунікативного процесу. Тобто віртуальне середовище (кіберпростір) – поряд з природним, просторово-географічним, соціальним, культурним, ландшафтно-архітектурним тощо – відіграє значну роль як у повсякденному житті сучасної людини, так і в професійній діяльності.

В. Плешаков визначає «кіберсоціалізацію людини (від грец. *Kybernetike* – «мистецтво управління», від грец. *kybernao* – «правляю кермом, управляю», від грец. *Kyβερνήτης* – «керманич» + англ. *socialization* – соціалізація) (віртуальну комп'ютерну соціалізацію особистості) як локальний процес якісних змін структури особистості, який відбувається в результаті соціалізації людини в кіберпросторі віртуального соціалізуючого Інтернет-середовища, тобто у процесі використання його ресурсів і комунікації з віртуальними агентами соціалізації, які зустрічаються людині у глобальній

мережі Інтернет (насамперед, у процесі переписки за допомогою e-mail, на форумах, у чатах (мається на увазі виду IRC (Internet Relay Chat), блогах, інтернет-пейджерях, телеконференціях та online-іграх)» [11, 34].

Засновник наукової школи «Соціалізація і виховання (психологічна школа в галузі соціальної педагогіки)» доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент РАО А. В. Мудрик пише, що «сам Інтернет у цілому може розглядатися як феномен культури, що володіє семіотичними та психологічними особливостями...», а також специфічними соціально-педагогічними особливостями. «...Ресурси Інтернету являють собою нові культурні засоби, які здатні вплинути на життєдіяльність сучасної людини і на формування не тільки особистості, а й її вищих психічних функцій» [9, 78].

У процесі кіберсоціалізації в людини виникає низка нових, фактично кіберонтологічних очікувань та інтересів, мотивів і цілей, потреб і установок, а також форм психологічної та соціальної активності, безпосередньо пов'язаних з кіберпростором [11, 34].

Однією, але дуже важливою особливістю кіберсоціалізації студента, є можливість спілкуватися в Інтернет-середовищі в реальному часі. При цьому, якщо по телефону можна одночасно говорити тільки з однією людиною, то в Інтернет-середовищі кількість комунікантів не обмежена (наприклад, в соціальних мережах, на форумах, у чатах, блогах). Порівняно зі спілкуванням у реальному житті вони мають значно більше часу на обдумування та складання відповіді. Крім цього, в Інтернет-середовищі, не витрачаючи часу на переміщення у просторі й без будь-яких суттєвих матеріальних витрат, студент може спілкуватися з людьми з різних куточків світу. Але ці інтереси можуть носити як соціально корисний, гуманний, нейтральний характер, так і асоціальний і, навіть, антисоціальний.

Тому завданням викладача є використати процес кіберсоціалізації студента на користь його професійної підготовки. З одного боку необхідно ознайомити майбутнього соціального педагога з таким новим соціально-педагогічним феноменом, з іншого – методи, форми й засоби отримання знань і виконання практичних завдань із навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки обов'язково повинні використовувати можливості кіберпростору.

Тому метою нашого наукового пошуку став аналіз змістового компоненту підготовки соціального педагога до роботи у віртуальному просторі, використовуючи феномен кіберсоціалізації студентської молоді. Ми проаналізували зміст нормативних дисциплін професійної та практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів освітнього ступеня «бакалавр». Із 31 дисципліни освітньо-професійної програми в циклі професійно-орієнтованих дисциплін, зміст яких підлягав аналізу та введенню «віртуального компоненту», увійшли: «Педагогіка» (216 год), «Соціальна педагогіка» (234 год), «Соціалізація особистості» (108 год). Проаналізувавши

зміст навчальних програм названих дисциплін, ми підібрали й інтегрували тільки ті змістові фрагменти, які були спрямовані на вирішення завдань нашого дослідження. Ми усвідомлюємо, що проведений нами аналіз має орієнтувальний характер, оскільки важко визначити розвивальний потенціал дисципліни або окремого заняття тільки на основі текстових характеристик. Але 15-річний досвід роботи на кафедрі соціальної і корекційної педагогіки і 21-річний досвід викладацької діяльності в Полтавському педуніверситеті суттєво полегшили аналіз даних дисциплін.

У змісті курсу «Педагогіка» основним завданням є формування комплексного погляду майбутнього соціального педагога на свою професійну діяльність, передбачено ознайомлення студентів із найбільш актуальними проблемами сучасної педагогічної науки та практики. Виправданим є включення до програми теми «Кіберпедагогіка», яка б розкривала сутність нової галузі педагогічної науки.

Мета курсу «Соціальна педагогіка» полягає в розкритті теоретичних основ соціальної педагогіки як науки й обґрунтуванні змісту провідних напрямів професійної соціально-педагогічної діяльності з представниками різних соціальних груп [12, 67]. Тому вартим є включення питань феномену кіберсоціалізації у роботі з різними соціальними групами (підлітками, старшими школярами, дітьми з обмеженими можливостями, з девіантною поведінкою, з адикцією, з обдарованими дітьми тощо).

Навчальний курс «Соціалізація особистості» має на меті опанування інтегруючої дисципліни, що дозволяє простежити, проаналізувати та зрозуміти складний процес входження індивіда в соціум і поступове перетворення його на особистість [12, 158]. Вважаємо доцільним доповнити тему «Соціалізація в умовах інформаційного суспільства» питанням «Поняття кіберсоціалізації. Особливості віртуальної соціалізації людини у кіберпросторі».

Такі доповнення у змістовому компоненті підготовки майбутнього соціального педагога значно розширяють знання студентів з означеної проблеми.

Крім змістового компоненту підготовки соціального педагога до роботи у віртуальному просторі, необхідно звернути увагу й на методичний (операційний) компонент. Використовуючи процес кіберсоціалізації студентів для формування й підвищення рівня їхньої інформаційно-комунікаційної компетентності, у варіантах звітності на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальних завдань повинні використовуватися віртуальні форми кіберпростору (електронні доповіді, віртуальні презентації, екскурсії, відеозвіти, онлайн та офлайн консультації, конференції тощо).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, ми вважаємо, що запропоновані нами варіанти доповнень у

змістовому й методичному компонентах підготовки майбутнього соціального педагога прискорить процес його кіберсоціалізації та підвищать його готовність до організації соціально-педагогічної роботи у віртуальному просторі.

Поставлена проблема потребує подальших досліджень у теоретичних і практичних аспектах підготовки соціального педагога до роботи у віртуальному просторі, використанню засобів інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з різними соціальними групами та інших напрямках професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

– Бизюкова М. С. Проблема киберсоциализации личности в коммуникативной реальности социальных сетей / Бизюкова Мария Сергеевна // Вопросы культурологии. – 2013. – № 9. – С. 45–48.

– Воинова О. И., Плешаков В. А. Интернет-семинар «Модели технологий киберпедагогике» [Электронный ресурс] / Ольга Игоревна Воинова, Владимир Андреевич Плешаков. – Режим доступа :

<http://www.it->

[n.ru/board.aspx?cat_no=5686&tmpl=thread&BoardId=321302&ThreadId=528357](http://www.it-n.ru/board.aspx?cat_no=5686&tmpl=thread&BoardId=321302&ThreadId=528357)

– Девтеров І. В. Особливості процесу кіберсоціалізації людини / І. В. Девтеров // Гуманітарні студії : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 8. – С. 14–21.

– Жидецький Ю. Ц. Соціально-освітня роль кіберпростору в умовах інформатизації суспільства / Ю. Ц. Жидецький, Л. Й. Гуменюк // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 12–14 листопада, м. Львів. – Ч. 1. – К.-Львів, 2012.

– Кудашкіна О. З. Аналіз позитивного і негативного впливу кіберпростору на особистість студентської молоді / О. З. Кудашкіна // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 3. – С. 47–53.

– Кудашкіна О. З. Аналіз основних складових процесу кіберсоціалізації / О. З. Кудашкіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. [Педагогічні науки]. – 2011. – № 4 (215) лютий. – С. 27–35.

– Марокова М. В. Актуальные проблемы киберсоциализации молодежи [Электронный ресурс] / Марина Викторовна Марокова. – Режим доступа :

<http://gisap.eu/ru/node/4270>

– Морська Л. І. Кіберпростір і перспектива формування особистості школяра / Лілія Морська // Молодь і ринок. – 2010. – № 3 (62) березень. – С. 28–32.

– Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику / А. В. Мудрик. – Изд. 2-е, перераб. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2009. – 568 с.

– Плешаков В. А. Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности / В. А. Плешаков // Проблемы педагогического образования : сб. науч. статей / под ред. В. А. Слестёнина, Е. А. Левановой. – Вып. 21. – М. : МПГУ – МОСПИ, 2005. – С. 48–49.

– Плешаков В. А. Киберсоциализация как инновационный социально-педагогический феномен / В. А. Плешаков // Преподаватель XXI век. – 2009. – № 3. – Т. 1 – С. 32–39.

– Плешаков В. А. Теория киберсоциализации человека : монография / В. А. Плешаков ; под общ. ред. чл.-корр. РАО, д.п.н., профессора А. В. Мудрика. – М. : МПГУ; «Номо Cyberus», 2011. – 400 с.

– Соціальна педагогіка : типові програми соц.-пед. дисц. / авт. колектив ; за ред. А. Й. Капської. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 356 с.

– Угольков Н. В. Киберсоциализация старших школьников как социально-педагогический феномен / Угольков Н. В. // Современные проблемы науки и образования : электрон. науч. журнал. – 2012. – № 5. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.science-education.ru/105-7026>

РЕЗЮМЕ

Березан В. И. Использование феномена киберсоциализации студенческой молодежи в подготовке будущего социального педагога.

Цель и задание статьи – проанализировать понятие «киберсоциализация» и предложить вариант использования этого феномена в подготовке будущего социального педагога на основе анализа образовательно-профессиональной программы подготовки данного специалиста. Методы исследования: анализ, обобщение, наблюдение, интервью, изучение нормативной и учебной документации. Статья раскрывает понятие «киберсоциализации человека», одну из особенностей киберсоциализации студента. Она содержит исследование теоретических и методических аспектов подготовки социального педагога, используя феномен киберсоциализации. Обосновывается необходимость анализа содержательного и методического компонентов в цикле дисциплин профессиональной и практической подготовки будущего социального педагога. Предлагаются дополнения содержания, форм и методов подготовки будущего специалиста в виде специальных тем, вопросов и заданий в учебных дисциплинах «Педагогика», «Социальная педагогика», «Социализация личности».

Ключевые слова: социализация личности, киберсоциализация, студенческая молодежь, будущий социальный педагог.

SUMMARY

Berezan V. The USE of the phenomenon of cybersocialization of the student youth in the preparation of future social pedagogues.

The purpose and objectives of this article are to review the concept of “cybersocialization” and to offer the option of using this phenomenon in training of a future social pedagogue by analyzing the educational and professional training programs of the specialist. Methods: analysis, synthesis, observation, interviews, studying the regulatory and training documentation. The article reveals the content of the concept of “cybersocialization of the person”, another feature of cybersocialization of the student.

For most students in our country computer, electronic, mobile and other information and communication technologies today have become a necessary working tool, an intermediary in the communication process, guide to virtual reality. Most of them without even realizing based on this technique, without a doubt, experience significant irritation in case of system failure, which determines the impossibility of immediate retrieval of the desired information, writing letters, communication with required or desired by the person receiving email, etc. Thus, the virtual reality becomes for them a new kind of living space with specific features of the communicative process. A virtual environment (cyberspace), along with natural, spatial, geographic, social, cultural, landscape and architectural, and the like plays a significant role in everyday modern life and professional activity.

Cybersocialization is a local process of qualitative changes of the personality structure that occurs as a result of human socialization in cyberspace virtual socializing online environment, that is in the process of using its resources and communication with virtual agents of socialization, occurring to a person at global Internet (primarily in the process of

correspondence by e-mail, on forums, in chat rooms (referring to the form of IRC (Internet Relay Chat), blogs, web pagers, teleconferencing and online-games).

The article contains the investigation of the theoretical and methodological aspects of the social pedagogue's training, using the phenomenon of cybersocialization. It proves the necessity of analysis of the substantial and methodological components in professional socio-pedagogical training of the future teachers (specialists). It offers the experimental content, forms and methods in the form of special issues and tasks in educational disciplines «Pedagogics», «Social pedagogics», «Socialization».

The problem requires further research in the theoretical and practical training of the social pedagogue to work in a virtual space, the use of information and communication technologies in the work with different social groups and other areas of professional activity.

Key words: *socialization of the person, cybersocialization, the student youth, future social pedagog.*

УДК 314. 372. 43 + 373. 66

Т. В. Букій

Інститут проблем виховання НАПНУ

ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З БАГАТОДІТНИМИ СІМ'ЯМИ

У статті висвітлено актуальність надання соціально-педагогічної допомоги та підтримки багатодітним сім'ям у діяльності соціального педагога. З'ясовано, що багатодітні родини перебувають у складних життєвих обставинах, які заважають такій сім'ї виконувати свої традиційні функції. Для вирішення їх проблем важливо, щоб соціальний педагог спирався на базові та специфічні принципи роботи, виконував свої функції та реалізовував їх у напрямках соціально-педагогічної роботи (діагностичний, організаційний, соціально-психолого-педагогічний, консультаційний, охоронно-захисний). Ми визначаємо зміст роботи соціального педагога з багатодітними сім'ями як систему знань, соціальних умінь і практичних навичок, що дозволяють йому ефективно вирішувати професійні завдання.

Ключові слова: *багатодітна сім'я, зміст, принципи, функції, напрями роботи соціального педагога із багатодітними родинами.*

Постановка проблеми. Сучасний складний політичний, економічний та соціальний стан у державі загострює всі кризові явища українського суспільства і, зокрема, сім'ї, як основи функціонування та життєзабезпечення держави. Один із його аспектів – демографічний – вимагає від держави й суспільства спільної роботи з підвищення соціального статусу інституту сім'ї та особливої його категорії – багатодітної родини.

Втрачені в Україні традиції багатодітності призвели до того, що сумарний показник народжуваності, тобто кількість дітей, що їх може народити кожна жінка впродовж усього репродуктивного періоду свого життя, зменшився з 1,9 у 1989 р. до 1,1 дитини у 2010 р. і продовжує падати. Зазначимо, що для розширеного відтворення населення необхідно, щоб цей показник становив 2,2 – 2,4 дитини. Якщо ж тенденція до падіння популяції населення зберігатиметься й надалі, то вже до 2025 р. кількість населення України зменшиться до 25–30 млн. осіб.